

Dråpliga minnen från en tid då cyklarna saknade broms

Nu har det blivit så modernt i Pitsund att man satt upp en bensinpump, som Nybergarna skulle sköta försäljningen från. Någon tank fanns inte utan man satte en sugslang direkt i fatet. Pumpen var så beskaffad att man drog en vev runt och då gick en stång upp till dess att en klocka klingade. Då hade man fått 5 liter.

En dag hade en annan pojke och jag hämtat över en bil från norra sidan. Bilen hade "sörländsk" bokstav. Föraren skulle ha 15 liter bensin. Det vevades upp, som beskrivits tre gånger och togs betalt. Senare i färjstugan skulle pengarna läggas i en cigarrlåda. Någon såg detta och frågade:

— Har du bytt fat?

— Nej.

— Hur mycket köpte han?

— 15 liter.

— Och jag som sålde slut på bränslet i morse men glömde byta fat . . .

Bjlisten hade alltså betalat för 15 liter luft! Man kan ju tänka sej att han blev ständigt någonstans i skogen, undrande och arg. Rådslan att han skulle komma tillbaka var förfärlig men han kom aldrig.

□ CYKELN KOMMER

Cyklern började nu bli ganska vanlig men nog hände det att den stolte ägaren tog cykeln med in i fotoateljén för att få en bild av sej och den blänkande stålhesten.

En del cyklare hade inte frihjulsnäv så enda bromsmöjligheten var en handbroms. När man skulle stiga på en sådan var det att sätta ena foten på en "stigpinne", så sparkade man iväg och hoppade upp på sadeln. Vid färjan inträffade massor av situationer även med cyklare.

En fru från Jävre kom färdande utför backen vid färjstugan. Det bara gick fortare och hon körde mot ett plank så våldsamt att hon hamnade på andra sidan planket med trasiga kläder och blodande. Hennes egna skador och de sönderrivna kläderna gjorde ingenting men när hon fick syn på cykeln blev det gråt.

□ "BÄRTE VÄJEN!"

Ett annat cykelminne härstammar inte från färjan men kan kanske vara värt att berätta ändå. En man i bygden, som var något av ett original, hade skaffat sej cykel och i viss mån lärt sig cykla. En söndag, då jag följt med till högmässan i Hortlax kyrka, kom mannen ledande sin cykel uppför kyrkbacken och ställde den mot kyrkväggen. Efter högmässans slut väntade han tills folket kommit ut och var på väg utför backen. Då satte han sej på sin cykel och gav sig i god fart i

ERIC NYBERG:

Minnen från Pitsund

väg utför den branta backen. Tydligt blev han rädd för han skrek:

— Hevän jä bärte väjjen, i kan et stoir. (Ge er bort från vägen, jag kan inte styra).

Folket lämnade plats och den vilda färden gick tvärs över stora vägen och slutade i det djupa diket vid Alexia Lindströms fotoateljé. Många kyrkbesökare log då han såg att mannen inte bara kunde gå utan till och med kunde bära det som strax innan vart hans cykel . . .

□ INGET VAL

Det var den sommar, då min bror Frits gjorde rekryten vid kavalleriet i Umeå och Arvid Åström i Pitsund hjälpte till vid färjan. En morgon satt vi grabbar på färjstugans bro då en cyklist kom ur skogen uppe i backen. Det var en smed från Jävre. Vi såg hur mannen förgäves försökte bromsa, farten bara ökade. Nu fanns det staket på båda sidor, så han kunde inte komma åt sidan. Mitt för färjstugan körde han omkull i ett moln av damm. Ränslan av sälskinn, som han hade på sej, tömdes på sitt innehåll, bland annat tunnbröd och en flaska mjölk. Mjölklaskan höll men tunnbrödet var svårt smulat. Silverrovan hade flugit ur fickan och Jävrebon hade för-

stås fått en del skrubbsår. Under det han borstade av sej sa han lugnt:

— I tuckt hä var bäst att i la mä jena, för annars hadd i före i sjön å då i et kan sema så hadd i ju drankne. (Jag tyckte det var bäst att jag la mej här, för annars hade jag hamnat i sjön och då jag inte kan simma hade jag ju drunknat).

Denna oantastbara slutledning gjorde att pojkarna brast i ett skrat som inte ville sluta.

□ STADS BESÖK

För en Pitsundspojke var det alltid en upplevelse att få komma in till stan. De fyra stånden nere vid hamnen hade en särskild dragningskraft. Framväggen var delad längsefter och satt på gångjärn så att man kunde fälla ut den till ett jättebord, som hängde i kedjor. På morgnen dukade man fram dessa stora, granna glasburkar med karameller och allt annat som lockade. Stånden stod ganska tätt, varför det säkert fanns en viss rivalitet mellan ståndstänterna. Kaffe eller lemond kunde avnjutas inne i stånden, där primusen alltid åstadkom en viss lukt.

Att en pojke som jag kunde känna sej både bortkommen och dum i stan kunde väl bero på att jag tyckte att

stadsborna talade så fint och därför föredrog att tuga.

□ TVÄSPRÅKIG

En man som man beundrade väldigt var järnhandlare Frans Wallstén, mest därför att han kunde tala fin svenska med en kund för att ögonblicket senare språka på pitebondska med en annan kund. Försökte man själv på "lite fint" så lät det bara dumt.

Birger Sandbergs bilaffär hade kommit. Där såldes T-Fordar. I Pitea-Tidningens annonser kunde man läsa att de kostade 1.850 kronor — med självstart 100 kronor extra.

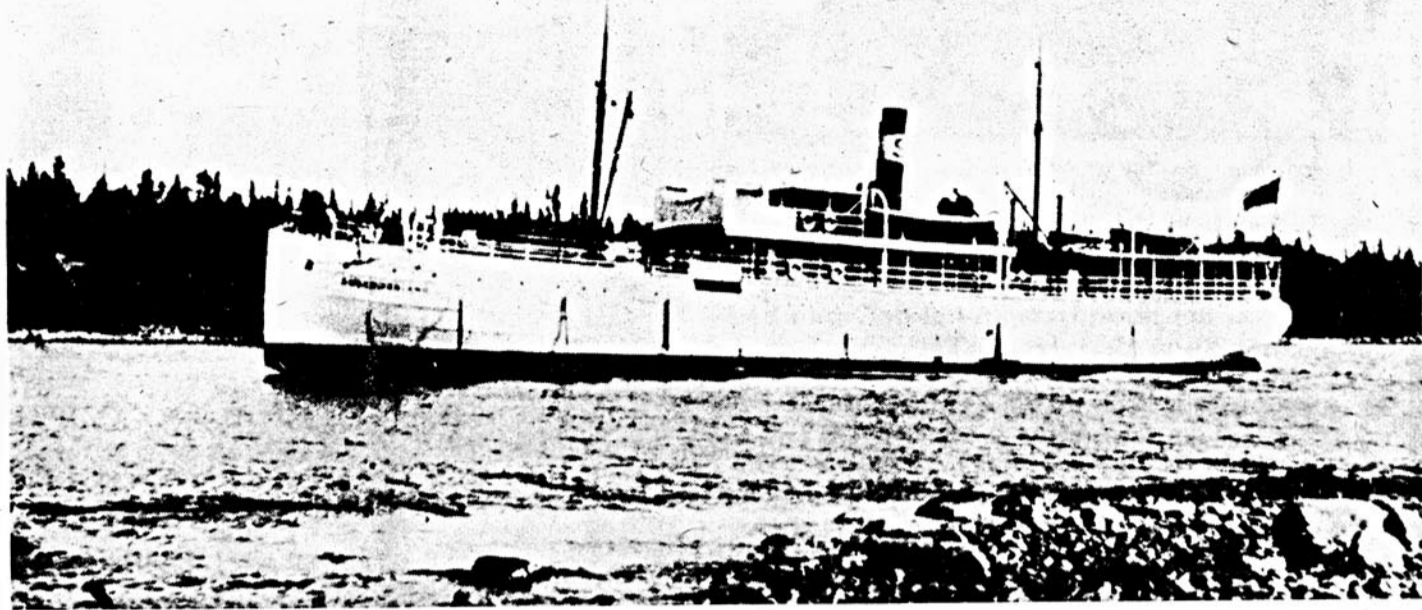
□ EN DRÖMRESA

Birger Kjällberg hade köpt en T-Fordlastbil och startat expressbyrå. Det stod i annonserna att den lastade 1100 kilo, vilket var imponerande. En gång var jag skickad till stan för att hämta en slättermaskinskniv, som reparerats av mekanikern Sandström. På återvägen körde Birger Kjällberg förbi mej vid Ringius på Hällan och stannade. Han lyfte upp cykeln och slättermaskinskniven på flaket och jag fick sitta i hytten hela den långa vägen till Pitsund. Den färden gick en pojke och drömde om länge.

Sveabolaget hade då kombinerade passagerar- och stycke godsbat, som gick efter någon turlista ända upp till Luleå. Det var Konung Oscar Njord och Gästrikland. Den sistnämnda var motordriven och förde ett väldigt oväsen. I Pitsund ansåg vi dem som ganska orevliga, därför att de i regel for fram rätt vårdslöst. De var förstås vana att anlöpa alla dessa hamnar och kanske även pressade av tidtabeller.

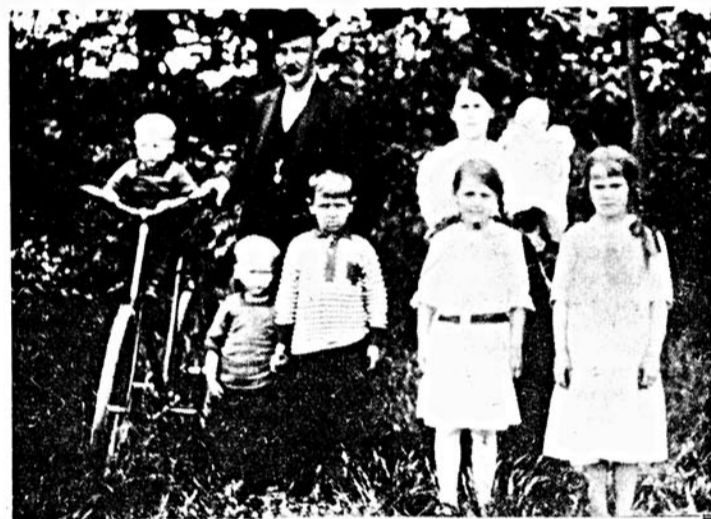
□ FLOTLÄGGNING

I Högländsnäsviken och på andra ställen flottades det. Det vill säga att man handdrog timmer i flottläggningsramar, som av tyngden undan för undan sjönk. När ramen var full surrades med kätting och ramens ena sida fälldes ut, varefter ramen skulle undan för att användas på nytt. Man hade då gjort en "pynt". Ett timmersläp bestod av ett 30-tal pyntar, ibland mer, beroende på bogserarens resurser. Timret bogserades söderut till Sundsvallsdistriktet och annorstädes. Båtarna

Sveabolagets Njord vållade en dramatisk händelse vid Pitsunds färjställe. På bilden en annan av Sveabolagets "vita batar", Ångermanland.

Cyklern var något av en statussymbol och fick gärna komma med på bild. Här är artikelförfattarens svärföräldrar och deras barn fotograferade år 1920.

hette bl a Backe. Bravo. Väija och Kubik.

Att dra timmersläp nedströms i älven gick naturligtvis snabbare än motströms och det var inte någon risk att ligga med linfärjan på norra isidan när ett sådant släp passerade, trots att bogserbåten måste hålla in mot norra sidan genom älvkröken och ett stycke därefter för att inte strömmen skulle driva flottens bakända för långt mot södra sidan.

□ INGEN ERSÄTTNING . . .

En gång då ett sådant släp passerade låg vid med färjan på norra sidan och allt var normalt. Då kom Njord med väldig fart intill land vid norra älvkröken och alldeles intill färjan men ändå så nära flotten att det skavde emot. Färjavajern skavde under botten på Njord och just innan aktern passerade högg det fast, antagligen i något under skäddan på Njord. Norra landfästet och färjan räcktes med och det blev ett skrikande och en villervalla. Njord slog förstas back och vajern lossnade. Det är svårt föreställa sig vilket arbete Nybergarna hade efter den händelsen. Någon ersättning från Sveabolaget kom aldrig, trots påstötningar.

Att ringa och beställa över färjan till norra sidan började bli rätt vanligt. Det kunde vara från Stadshotellet i Piteå och ibland hände det att den resande "glömde sej kvar". Vi väntade och rätt som det var kom någon på södra sidan som skulle över. Ganska retfullt men rätt så vanligt.

En höstafton kom en bilist på norra sidan i en T-Ford Tudor, alltså tvåsitsig kupé. Vi såg att kylaren kokade och mannen försökte skruva loss kylarknappen. Just när vi kommit över lyckades han. Vi såg knappen flyga ifrån honom och något grått spruta ur kylaren. Mannen slog med armarna och bar ej åt. Det visade sej att bilens kylare hade varit läck och att någon hade gett honom rådet att lägga i linfrömjöl, som skulle täppa till. Det var denna heta gröt som mannen nu fick i ansiktet och upp under höger rockärm. Hans smärtor gjorde att vi måste ta ner bilen på färjan och det var ju ingen konst för en bilmedveten 12-aring . . . I färjstugan blev mannen, en handelsresande omplastrad och kunde, trots svåra smärtor, fortsätta till barnmorskan i Jävre, fru Lindström, för vidare behandling.

För en Pitsundspojke var det en upplevelse att få komma in till stan. Fastän stadsborna talade så fint att man själv föredrog att tuga . . .

VID FEL PÅ

Tidningsdistributionen

Ring något av följande nummer.

Luleå-området	Ring
Utbärning Luleå o Gammelstad	0920/544 02
Övrig utbärning	0920/207 05
Piteå-området	0911/146 36
Älvsby-området	0929/106 29
Boden-området	
Utbärning Boden	0921/156 34
Övriga	0921/500 10 ankn. 160

Länet i övrigt . . . Den egna postanstalten

Piteå-Tidningen

Norrbottens-Kuriren Norrländska Socialdemokraten